

ความฉลาดรู้พื้นฐาน

BASIC LITERACY

นายแพทย์ทวีศักดิ์ ลีรัตน์เรขา ... จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสมรรถนะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต

ความฉลาดรู้พื้นฐาน (Basic Literacy) จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของระบบการศึกษาในหลายประเทศ โดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) และองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านภาษา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ในฐานะรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) การพัฒนาทุนมนุษย์ และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

ความฉลาดรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงการมีความรู้ในเนื้อหาวิชาเท่านั้น แต่หมายถึงความสามารถในการเข้าถึง ทำความเข้าใจ ประเมิน และใช้ข้อมูลหรือความรู้เพื่อแก้ปัญหาและตัดสินใจในชีวิตจริง

ความหมาย

UNESCO อธิบายว่า “ความฉลาดรู้” (Literacy) เป็นความสามารถในการระบุ เข้าใจ ตีความ สร้าง สื่อสาร และใช้ข้อมูลในบริบทต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลและมีส่วนร่วมในสังคม และ OECD อธิบายว่า ความฉลาดรู้เป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะเพื่อเผชิญสถานการณ์จริง

“ความฉลาดรู้พื้นฐาน” (Basic Literacy) คือ ความสามารถขั้นพื้นฐานในการอ่านออก เขียนได้ และคิดคำนวณ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือหลักที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้ และการใช้ชีวิตประจำวัน การมี Basic Literacy ที่แข็งแกร่งถือเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาทักษะที่ซับซ้อนขึ้น เช่น ความฉลาดรู้ด้านดิจิทัล (Digital Literacy) การคิดขั้นสูง และการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนในอนาคต

ความฉลาดรู้พื้นฐาน (Basic Literacy) ประกอบด้วย 3 ด้านสำคัญ ได้แก่

- ความฉลาดรู้ด้านภาษา (Language Literacy)
- ความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy)
- ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy)

ในหลักสูตรการศึกษาของไทย ตามกรอบสมรรถนะหลักผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ต่อยอด Basic Literacy ออกเป็น 4 ด้านหลัก เพื่อให้ครอบคลุมการใช้ชีวิตในโลกปัจจุบัน โดยแบ่งความฉลาดรู้ด้านภาษาออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านภาษาไทย และด้านภาษาต่างประเทศ

ความฉลาดรู้ด้านภาษา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างอิสระ แต่มีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด และส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกศาสตร์

ตัวอย่างเช่น การอ่านบทความทางวิทยาศาสตร์จำเป็นต้องใช้ทักษะด้านภาษา การตีความกราฟและข้อมูลเชิงสถิติต้องอาศัยทักษะด้านคณิตศาสตร์ ขณะที่การทำวิจัยทางวิทยาศาสตร์ต้องใช้ทั้งภาษาและคณิตศาสตร์ร่วมกัน

ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ควรมุ่งเน้นการบูรณาการความฉลาดรู้ทั้งสามด้านเข้าด้วยกัน

ความฉลาดรู้ด้านภาษา (Language Literacy)

ความหมาย

ความฉลาดรู้ด้านภาษา หมายถึง ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน และสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการตีความ วิเคราะห์ การประเมินข้อมูลจากข้อความหรือสื่อต่าง ๆ และการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างรู้เท่าทัน

องค์ประกอบสำคัญ

1. การอ่านเพื่อความเข้าใจ
2. การเขียนเพื่อการสื่อสาร
3. การฟังอย่างมีวิจารณญาณ
4. การพูดและการนำเสนอ
5. การคิดวิเคราะห์จากข้อมูลภาษา

ความสำคัญ

ความฉลาดรู้ด้านภาษาเป็นรากฐานของการเรียนรู้ทุกศาสตร์ เนื่องจากผู้เรียนต้องใช้ภาษาในการเข้าถึงความรู้ สื่อสารความคิด และสร้างองค์ความรู้ใหม่ การมีทักษะด้านภาษาที่ดีช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy)

ความหมาย

OECD นิยามความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ว่า เป็นความสามารถในการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่ออธิบาย ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ระบุปัญหา ออกแบบและประเมินผลการสืบสวนทางวิทยาศาสตร์ และตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักฐานเชิงประจักษ์

องค์ประกอบสำคัญ

1. ความรู้ทางวิทยาศาสตร์
2. กระบวนการสืบเสาะหาความรู้
3. การคิดเชิงเหตุผล
4. การใช้หลักฐานในการตัดสินใจ
5. ความตระหนักต่อผลกระทบของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความสำคัญ

ความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ช่วยให้ประชาชนสามารถประเมินข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นทางวิทยาศาสตร์ที่ส่งผลต่อสังคม

ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy)

ความหมาย

OECD อธิบายว่าความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์คือความสามารถในการใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ การแก้ปัญหา และการตีความข้อมูลเชิงปริมาณในสถานการณ์ชีวิตจริง รวมถึงแนวคิด ขั้นตอน ข้อเท็จจริง และเครื่องมือในการอธิบาย และทำนายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจและพิจารณาอย่างรอบรู้

องค์ประกอบสำคัญ

1. การคิดคำนวณและการใช้จำนวน
2. การแก้ปัญหา
3. การใช้เหตุผลเชิงตรรกะ
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ
5. การสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์

ความสำคัญ

ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ช่วยให้บุคคลสามารถจัดการด้านการเงิน การวางแผน การวิเคราะห์ข้อมูล และการตัดสินใจในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางส่งเสริมความฉลาดรู้พื้นฐาน

ระดับครอบครัว

- ส่งเสริมการอ่านหนังสือตั้งแต่วัยเด็ก
- สนับสนุนการตั้งคำถามและการค้นคว้า
- สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในบ้าน

ระดับโรงเรียน

- จัดการเรียนรู้แบบ Active Learning
- ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา
- บูรณาการกิจกรรม STEM Education
- ใช้การประเมินที่เน้นสมรรถนะ

ระดับนโยบาย

- พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based curriculum)
- ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยี
- สร้างระบบติดตามและประเมินผลด้านความฉลาดรู้ระดับชาติ

บทสรุป

ความฉลาดรู้พื้นฐาน (Basic Literacy) ประกอบด้วย ความฉลาดรู้ด้านภาษา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เป็นสมรรถนะสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถเรียนรู้ เข้าใจ และประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ความสามารถในการสื่อสาร การคิดอย่างมีเหตุผล และ การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ ล้วนเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่

การพัฒนาความฉลาดรู้ทั้งสามด้านจึงควรได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบผ่านความร่วมมือของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และภาครัฐ เพื่อเตรียมความพร้อมให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ราชบัณฑิตยสภา. (2562). **ทำไมจึงต้องสร้างความฉลาดรู้: ศึกษาจากปรากฏการณ์และทำนายอนาคต**. กรุงเทพฯ: สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., & Hooper, M. (2023). **PIRLS 2021 international results in reading**. TIMSS & PIRLS International Study Center.

OECD. (2026). **Mathematics literacy**. From <https://www.oecd.org/en/topics/mathematics-literacy.html>

OECD. (2026). **PISA 2025 assessment and analytical framework**. OECD Publishing.

OECD. (2026). **Science literacy**. From <https://www.oecd.org/en/topics/science-literacy.html>

Ojose, B. (2011). Mathematics literacy: Are we able to put the mathematics we learn into everyday use? **Journal of Mathematics Education**, 4(1): 89–100.

UNESCO. (2026). **2026 GEM Report**. From <https://www.unesco.org/reports/gem-report/en/2026>

UNESCO. (2026). **What you need to know about literacy**. From <https://www.unesco.org/en/literacy/need-know?hub=401>

บทความทั้งหมดยินดีให้นำไป เผยแพร่เพื่อความรู้ได้ โดยกรุณาอ้างอิงแหล่งที่มา

www.happyhomeclinic.com

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2569). **ความฉลาดรู้พื้นฐาน**. จาก <https://www.happyhomeclinic.com/a12-literacy-basic.html>

(บทความต้นฉบับ: มิถุนายน 2569)